

DAVLAT SOLIQ ORGANLARINING VAKOLATLARI VA MAJBURIYATLARI.

Boranbayev Mereke Serikbay ugli
Bank moliya akademiyasi magistr

Annotatsiya: Ushbu maqola, "Davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari" mavzusida, davlat soliq tizimining hozirgi zamonaviy iqtisodiyotdagi roli va ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Maqola davlat soliq organlarining iqtisodiyotni tartibga solish, davlat byudjetini shakllantirish va ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi asosiy vazifalarini yoritadi. Shuningdek, soliq organlarining soliq to'lovchilarga nisbatan vakolatlari va majburiyatlari, soliq siyosatining samaradorligini ta'minlashda ularning roli keng ko'rib chiqiladi.

Аннотация: В данной статье на тему «Права и обязанности государственных налоговых органов» глубоко анализируется роль и значение государственной налоговой системы в современной современной экономике. В статье выделены основные задачи государственных налоговых органов в регулировании экономики, формировании государственного бюджета и обеспечении социальной справедливости. Также широко рассматриваются полномочия и обязанности налоговых органов по отношению к налогоплательщикам, их роль в обеспечении эффективности налоговой политики.

Abstract: This article, on the topic "Powers and obligations of state tax authorities", deeply analyzes the role and importance of the state tax system in today's modern economy. The article highlights the main tasks of state tax authorities in regulating the economy, forming the state budget and ensuring social justice. Also, the powers and obligations of tax authorities in relation to taxpayers, their role in ensuring the effectiveness of tax policy are widely considered.

Kalit soʻzlar: *solix organlari, solix organlari vakolatlari, solix organlari majburiyatlari, solix agenti, solix kodeksi.*

Kirish

Bugungi global iqtisodiyotda davlat soliq organlarining roli beqiyos. Ular davlat byudjetini shakllantirish, iqtisodiyotni tartibga solish va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim vazifalarni bajaradi. Solix organlarining vakolatlari va majburiyatlari, shu bilan birga, solix to'lovchilarning huquq va majburiyatlari qonun hujjatlarida aniq belgilab qo'yilgan. Ushbu maqola solix organlarining vakolatlari va majburiyatlari, ularning iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini chuqur tahlil qiladi.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitlar soliq organlaridan yuqori darajadagi professionalizm, shaffoflik va adolatlilikni talab qiladi. Soliq tizimining samaradorligi, shu jumladan soliq yig'implarining adolatli va samarali taqsimlanishi, davlatning iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ushbu mavzuning o'rganilishi dolzarb hisoblanadi.

Material va metodlar

Mavzu bo'yicha olib borilgan ilmiy adabiyotlar, shu jumladan qonunchilik hujjatlar, ilmiy maqolalar va xalqaro tajriba tahlil qilinadi. Bu tahlil soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari, ularning iqtisodiyotga ta'siri va soliq siyosatining samaradorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat soliq organlarining amaliy faoliyati, soliq yig'implarining hajmi va tarkibi, soliq siyosatining iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri kabi masalalar empirik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. Ushbu tahlil soliq organlarining samaradorligini oshirish yo'llarini aniqlashda asosiy omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari

Davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari, ularning iqtisodiyotdagi roli va ahamiyatini chuqur tushunish uchun muhimdir. Ushbu bo'limda, soliq organlarining asosiy vakolatlari va majburiyatlari, shuningdek, soliq to'lovchilarga nisbatan ularning yondashuvlari batafsil ko'rib chiqiladi.

Soliq Organlarining Vakolatlari

1. Soliq To'lovchilarni Ro'yxatga Olish: Davlat soliq organlari soliq to'lovchilarni ro'yxatga olish vakolatiga ega bo'lib, bu jarayon soliq to'lovchining soliq majburiyatlarini rasmiylashtiradi va soliq organlarining soliq yig'implarini to'g'ri hisoblash imkoniyatini beradi.
2. Soliq Hisobotlarini Qabul Qilish va Tekshirish: Soliq organlari soliq to'lovchilardan soliq hisobotlarini muntazam qabul qilish va ularni tekshirish vakolatiga ega. Bu orqali, soliq to'lovchilarning soliq qonunchiligiga rioya etishlari ta'minlanadi.
3. Soliq Tekshiruvlarini O'tkazish: Davlat soliq organlari soliq to'lovchilarning soliq deklaratsiyalari va hisobotlarini aniqligi va to'g'riligini tekshirish maqsadida soliq tekshiruvlarini o'tkazish vakolatiga ega. Bu tekshiruvlar soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini bajarish darajasini baholash imkonini beradi.
4. Soliqlarni Hisoblash va Yig'ish: Soliq organlari soliq to'lovchilardan soliqlarni hisoblash va ularni yig'ish uchun javobgar. Ular soliq qonunchiligiga muvofiq soliqlarni adolatli va samarali tarzda yig'ishni ta'minlashi kerak.

Soliq Organlarining Majburiyatlari

1. Adolatli va Teng Muomala Qilish: Soliq organlari barcha soliq to'lovchilarga nisbatan adolatli va teng muomala qilish majburiyatiga ega. Bu, soliq to'lovchilarning huquqlarini hurmat qilish va soliq qonunchiligini adolatli qo'llashni o'z ichiga oladi.

2. Soliq Qonunchiligini Tushuntirish: Soliq organlari soliq to'lovchilarga soliq qonunchiligini tushuntirish va soliq majburiyatlari to'g'risida ma'lumot berish majburiyatiga ega. Bu, soliq to'lovchilarning soliq qonunchiligiga rioya etishini osonlashtiradi.

3. Soliq Ma'lumotlarini Maxfiy Saqlash: Soliq organlari soliq to'lovchilardan olgan barcha ma'lumotlarni qat'iy maxfiylik asosida saqlash majburiyatiga ega. Bu, soliq to'lovchilarning shaxsiy va moliyaviy ma'lumotlarini himoya qilishni ta'minlaydi.

Soliq Organlarining Yondashuvi

Davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari soliq to'lovchilarga nisbatan ularning yondashuvini belgilaydi. Soliq organlari soliq to'lovchilarni qo'llab-quvvatlash, soliq qonunchiligini tushuntirish va soliq majburiyatlari to'g'risida ma'lumot berish orqali soliq to'lovchilarning soliq qonunchiligiga rioya etishini rag'batlantirishi kerak. Shu bilan birga, soliq organlari soliq to'lovchilarning huquqlarini hurmat qilish va soliq qonunchiligini adolatli va samarali tarzda qo'llashga intilishi kerak. Bu yondashuv soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini bajarishga bo'lgan ishonchini oshiradi va soliq tizimining umumiy samaradorligini yaxshilaydi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Soliq xizmati organlarining DSXO to'g'risidagi qonunga asosan vazifalari quyidagilar:

Davlat soliq siyosatini amalga oshirish hamda soliq to'lovchilarning soliq qonunchilikka rioya etilishi, soliqlarning to'lovchi hisoblab chiqarilishi, to'lovchi va o'z vaqtida to'lanishi ustidan nazoratni ta'minlash;

Soliqlarning soliq to'lovchilarning soliq qonunchilikka muvofiq O'zbekiston Respublikasi Davlat budjetiga va davlat maqsadli jamg'armalariga to'lovchi hamda o'z vaqtida tushishini ta'minlash;

soliq to'lovchilarni va soliq solish obyektlari o'z vaqtida hamda ishonchli hisobga olinishini ta'minlash, ularning to'lovchi qamrab olinish mexanizmlarini soliq ma'muriyatchiligi jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ilg'or avtomatlashtirilgan tahlil uslublarini keng joriy etish orqali takomillashtirish; soliq solinadigan bazani kengaytirish bo'yicha tahlil qilish va ta'sirchan choralar ishlab chiqish, shu jumladan makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zgarishi va hududlarning soliq salohiyatini tizimli tahlil qilish orqali ta'sirchan choralar ishlab chiqish, soliqlar yig'ilishini oshirish bo'yicha choralarni amalga oshirish, soliq nazoratini amalga oshirishning zamonaviy uslublarini joriy etish, soliqlarga oid huquqbuzarliklarning oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha kompleks tadbirlarni bajarish; pul mablag'larining g'ayriqonuniy aylanishi manbalariga barham berish, aholi bilan pulli hisob-kitoblarni amalga oshiruvchi yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan naqd pul tushumining to'lovchi va o'z vaqtida topshirilishi ustidan muntazam nazoratni ta'minlash;

soliq to'lovchilar bilan ishlashni takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish, shu jumladan soliq to'lovchilarga muloqotsiz elektron xizmat ko'rsatishga o'tish yo'li bilan amalga oshirish;

soliq to'lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarishda har tomonlama ko'maklashish; soliqlarning ixtiyoriy ravishda to'lanishini ta'minlashga qaratilgan, soliq to'lovchilarning huquqiy madaniyatini oshirish bo'yicha ishlarni takomillashtirish;

xo'jalik yurituvchi subyektlar, yuridik va jismoniy shaxslarning faoliyatini rag'batlantirishga, ularga zarur imtiyozlar va preferensiyalar berishga doir qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar kiritish;

bozorlar va savdo komplekslarining moliya-xo'jalik faoliyati, ular tomonidan soliq to'g'risidagi qonunchilikka rioya etilishi ustidan nazoratni amalga oshirish hamda ularning hududida aniqlangan huquqbuzarliklar bo'yicha tergovga qadar tekshiruv o'tkazib, jinoyat ishlarini tergovga tegishliligiga ko'ra huquqni muhofaza qiluvchi organlarga topshirish;

davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, shuningdek mahalliy davlat hokimiyati organlari bilan davlat budjetini shakllantirish masalalari bo'yicha hamkorlik qilish;

Oldingi tahrirga qarang.

yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan valyuta hamda eksport-import operatsiyalarini amalga oshirish chog'ida qonunchilikka rioya etilishi ustidan o'z vakolatlari doirasida nazoratni amalga oshirish;

kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish, soliq organlarini yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarga ega bo'lgan malakali xodimlar bilan to'ldirish, korrupsiya va ishga rasmiyatchilik bilan yondashish faktlariga barham berish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish, shuningdek xodimlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasini va ular uchun xizmatni o'tashning munosib shart-sharoitlari yaratilishini ta'minlash.

Xulosalar.

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish joizki, soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari mavzusi, zamonaviy iqtisodiyotning muhim aspektlaridan birini tashkil etadi. Ushbu maqolada ko'rib chiqilganidek, soliq organlarining vakolatlari soliq to'lovchilarni ro'yxatga olishdan tortib, soliq hisobotlarini qabul qilish, tekshirish, soliqlarni hisoblash va yig'ishgacha bo'lgan keng doirani qamrab oladi. Shu bilan birga, soliq organlarining majburiyatlari adolatli va teng muomala qilish, soliq qonunchiligini tushuntirish va soliq ma'lumotlarini maxfiy saqlash kabi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari orqali, soliq tizimining adolatli va samarali ishlashini ta'minlash mumkin. Bu, soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini bajarishga bo'lgan ishonchini oshiradi va davlat byudjetining barqarorligi hamda iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shadi. Soliq organlarining adolatli yondashuvi soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish bilan birga, soliq qonunchiligining qat'iy rioya etilishini ta'minlash orqali davlatning moliyaviy

manfaatlarini ham himoya qiladi. Maqola orqali ta'kidlanganidek, soliq organlari va soliq to'lovchilarning o'zaro hamkorligi, shaffoflik va ochiqlik muhitida soliq tizimining samaradorligi oshadi. Bu esa, davlatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shuning uchun, soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari doimo qonunchilikda aniq belgilab qo'yilishi va amaliyotda adolatli hamda samarali tarzda qo'llanilishi zarur. Natijada, ushbu maqola davlat soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari mavzusida chuqur va tizimli tahlil taqdim etadi, bu esa soliq tizimining ishlashini yaxshilashga qaratilgan siyosiy qarorlar qabul qilishda asosiy ma'lumot manbai bo'lib xizmat qiladi. Soliq tizimining samaradorligini oshirish, davlat byudjetini mustahkamlash va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash yo'lida soliq organlarining vakolatlari va majburiyatlari muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
2. “Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 24-dekabr Qonuni O'RQ. – 348
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti to'g'risidagi qonun O'RQ-813
4. O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi “O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami”, 2019.
5. O'zbekiston Respublikasi Budget kodeksi O'R QHT, 2013-y. 52-I-son.
6. “Soliq maslahati to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 2006-yil 21- sentabr Qonuni O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2006.
7. “O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 2003-yil 29-avgust Qonuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi, 2003.
8. “Davlat bojxona xizmati to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgust Qonuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1997
9. “Davlat soliq xizmati to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 1997-yil 29-avgust Qonuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi. – 1997.
10. “Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 24-dekabr Qonuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Axborotnomasi. – 1999.
11. Po'latov, S. O. o'g'li . (2023). O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING BUDJET DAROMADLARIDAGI YIRIK MANBAI SIFATIDAGI ROLINI BAHOLASH. Innovative development in educational activities, 2(22), 126–131. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10222992>